

GEHÉR JÓZSEF

A kulturális népiertés fogalma és tilalmának jogi lehetőségei*

A Ceaușescu-féle kisebbségpolitika

„Az összes megyék és települések harmonikus társadalmi-gazdasági fejlesztési programjainak valóra váltása érdekében határozott intézkedéseket kell tenni a területrendezési és szervezési programok megvalósítására, a beépített területek leszűkítésére... nagyobb községek kialakítását kell előirányoznunk... Ugyanakkor radikálisan csökkentenünk kell a falvak számát a jelenlegi 13 000-ről legfeljebb 5000-re. Így radikálisan felszámoljuk a város és a falu közötti lényeges különbségeket... harmonikusan fejlődik az egész ország, egyre erőteljesebben homogenizálódik szocialista társadalmunk, kialakul az egységes dolgozó nép” - mondta Ceaușescu elnök a Néptanácsi Elnökök Országos Értekezletén. 1988 márciusában. Nagyjából ugyanezeket mondta a Dolgozók Országos Tanácsa és a Mezőgazdasági Országos Tanács együttes ülésén, kijelentve, hogy „körülbelül 50 %-kal kell csökkentenünk a falvak számát, lemondva a kis falvakról. Létrejönnek így az előfeltételek a dolgozók, az egységes dolgozó nép homogén társadalmának megvalósításához.”¹ A Román Kommunista Párt 1987. december 14-16-i ülésén a következőket szögezte le: „A leghatározottabban munkálkodni kell különösen azért, hogy 2000-ig befejezzük a városok és községek rendezésére, szervezésére és korszerűsítésére, a beépített területek leszűkítésére vonatkozó programokat, aminek nyomán még inkább erősödni fog a szövetség a munkásosztály és a parasztság és az értelmiség közt, a dolgozók összes rétegei közt meggyorsul a román szocialista társadalom homogenizálódásának folyamata.”²

Törvény is született aszóban forgó célok érdekében, az úgynevezett terület és településrendezési törvény, és 1974. november 1-én hatályba is lépett 58. szám alatt.

Ezt követte természetesen sok más jogszabály, és megelőzte, valamint követte a párthatározatok sorozata is. Mindezek alapján az úgynevezett faluszisztematizálási tervet az illető dokumentumok fogalmait és szóhasználatát követve a következőképpen lehet összefoglalni: Az első szakaszban 1990-ig kellett volna elkészíteni az összes rendezési vázlatokat, valamennyi település építési és rendezési rendszerét. 1995-ig a második szakaszban 558 agráripari tanács körzetében agráripari központokat vagy városokat terveztek megalakítani úgy, hogy mindegyikhez néhány község csatlakozzék. A községek száma legfeljebb 2000 lehetett volna, mindegyikük legfeljebb 2000 lakossal, a felszámolt kis falvak lakosaiból. A harmadik szakaszban pedig 2000-ig be akarták fejezni az összes agráripari városközpont kiépítését, ugyanakkor rendezni akarták a községeket is. Tehát 12 év alatt csökkentették volna a falvak számát 13 000-ről körülbelül 5000-re. A kis és szétszórt falvakban lévő gazdaságokat átcsoportosították volna a fejlődési távlatokkal rendelkező, az agráripari központok körül tömörülő falvakba. A beépített területeket leszűkítették és a rendezési munkálatok és építmények stb. által elfoglalt területeket szabaddá tették volna, a leszűkítésre ítélt beépített területeknek mezőgazdasági termelési feladatokat állapítottak volna meg, mindennemű építményt a felsorakoztatási feltételek betartásával helyeztek volna el, funkcionálisan övezetesítették volna az építményeket, a háztartásokat egy épületbe akarták csoportosítani és az épületeket tipizálni. Földrengés és falanszter! A kis és szétszórt falvak számára földrengéshez hasonló eredményre vezetett volna a terv véghezvitele. A tervezett községközpontok és agráripari központok pedig hasonlítanak a megfelelő szabályok szövegéből elképzelve Fourier falanszteréhez.³

A terv természetesen vonatkozott Románia egész területére, nemzetiségre való tekintet nélkül. Maga a terv egymagában nem veszélyeztette volna' azonban a román nyelvet, a román

kultúrát és a román hagyományokat. A nemzeti kisebbségek, a magyar, a német és más nemzeti kisebbségek számára azonban tragikus következményekkel járt volna. A terv célja ugyanis - mint a fentiekből ez világosan kiderül - a homogenizálás lett volna. A terv végrehajtása felszámolta volna a falvak lakóházait, a templomokat, iskolákat, kulturális intézményeket, szétszórta volna a közösségek tagjait. Mindezzel megsemmisítette volna a nemzeti közösségek sok évszázados múltban született és hagyományokkal ötvözött nemzeti kultúráját. Ez a sors jutott volna az erdélyi magyar kultúra számára is. Az erdélyi magyar kultúra számára, amely számos kiemelkedő szellemet adott az európai kultúrának, mint például Misztótfalusi Kis Miklóst, aki világhírű nyomdászként Hollandiában működött, és több európai nyomda betűkészletének alkotója volt; Körösi Csoma Sándort, aki a tibeti filológia megteremtőjeként elkészítette az első tibeti nyelvtant és az első tibeti-angol szótárt; Bolyai Jánost, minden idők egyik legeredetibb gondolkodású matematikusát; a hazai földbe nemrég megtért Bartók Bélát, aki a magyar népdalt - és a románt is - bevitte a világ zenei kincsestárába, saját szavaival: a parasztdallamot mint drágakövet beillesztette foglalatába. A falurendezés elpusztította volna azokat a templomokat, amelyekben Európában először az 1564., 1568. és 1576. évi törvények révén megvalósult a vallásszabadság.⁴ Elpusztultak volna a lakóházak is, amelyek Malonyay Dezső tanúsága szerint a kalotaszegi és székely népművészetnek otthonai és forrásai voltak, annak a népművészetnek, amelyet - több más angol nevezetes személyiség közt - John Ruskin, nagy esztéta és társadalomfilozófus is megcsodált.⁵ El akarták pusztítani a temetőket is, amelyekről Kós Károly ezt írta: „A mi históriánk a mi temetőink, és nincsen ilyen gyönyörű temetője senki más nemzetnek. Históriaja sem.”⁶ De elpusztult volna néhány évtized alatt Erdélyben a magyar nyelv is, amelyről Babits Mihály azt írja: „közeg és vezeték, amelyben a magyarság eleven lelki árama tovább lüktet”.⁷ Holott tájainkon éppen a nyelv a nemzeti lét legfontosabb jellemzője.

A falurendezés tervét nevezetes román politikusok, akiket Ceaușescu a hatalomból kiszorított, elítélték, és úgy jellemezték, hogy Ceaușescu hozzáfogott a vidék földrajzának megváltoztatásához.⁸ Doina Cornea, a neves emberi jogi harcos, Ceaușeskuhoz írt egyik levelében szintén tiltakozott a falurendezés ellen. Ezért és más tiltakozásai miatt rendőrségi őrizetbe vették, és az őrizet során bántalmazták is.⁹ Az előbb említett neves román politikusok közt volt Cornel Manescu, aki talán külföldön is a legismertebb közülük, mert Románia külügyminisztere is, és az ENSZ-Közgyűlés elnöke is volt.

A falurendezés tervétől függetlenül tulajdonképpen az első világháború befejezése óta tudatos és következetes politika érvényesült Romániában a nemzetiségek felszámolása érdekében. Ennek során -de különösen a Ceaușescu-rendszer idején - a magyar iskolák többségét felszámolták: megszüntették a kolozsvári Bolyai Egyetemet, a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti és Orvosi Főiskolát, a nagyenyedi Tanítóképzőt, a képzőművészeti, zeneművészeti és színművészeti főiskolákat és több nagy mullú kollégiumot (Zilahon, Nagyváradon, Nagyenyeden, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön). Felszámoltak csaknem kétszáz magyar tannyelvű középiskolát, egyet sem hagyva meg magyar nyelvűnek. Nagymértékben korlátozták a magyar nyelvű sajtót, a magyar nyelvű rádió- és televízióadást. Állandóan csökkentették a magyar nyelvű könyvkiadást és színjátszást. A színmagyar falvakban is román nyelvű oktatást vezettek be.¹⁰ Külön tanulmányt érdemelnének azok a jogszabályok, amelyek nyíltan vagy burkoltan a nemzetiségek kultúrájának, nyelvének és hagyományainak megsemmisítésére irányultak.

A Magyar Kisebbségvédelmi Egyesület a hozzá intézett levelek alapján a Magyar Nemzetben 1989. április 15-én közzétette értesüléseit, amelyek a Romániában történekről számolnak be. Ezek szerint már egyetlen román nyelvű tanuló esetében is az iskolákban, illetve az osztályokban az oktatást román nyelven kezdték meg. 1986-87-ben a nagy többségben magyar lakosságú Hargita megyében 230 román pedagógust neveztek ki a magyar nyelvű iskolákhoz és csupán 15 magyar nemzetiségű pedagógust. A nemzetiségi

kulturális agyaggyűjtés miatt elbocsátottak állásából egy magyar nemzetiségű pedagógust. 1987. október 6-án egy magyar fiatalember Aradon részt vett a vértanúk emlékművének megkoszorúzásán. A rendőrség házkutatást tartott nála, ennek során megtalálták a Himnusz szövegét és egy magyar nemzeti szalagot. Munkahelyéről elbocsátották, és újabb alkalmazásának feltételül szabták román nővel való házasságkötését és nevének románosítását.

Nemcsak a magyar nemzetiségnek voltak és vannak sérelmei, a romániai németek, a cigányok és más nemzetiségek is sokat szenvedtek az elmúlt évtizedekben. A magyar sajtó ezekről is hírt adott. Az ő viszontagságaikat és hányattatásaikat is meg kellene írni, az ő nyelvük, kultúrájuk és hagyományuk ugyanúgy veszélyben forgott, és ugyanúgy értékes a világ számára, mint a miénk.

De szerte a világban hasonló folyamatok zajlanak. Élesen jelentek meg az elmúlt hetekben a kurd nép szenvedéséről és balsorsáról szóló hírek a világ sajtójában. Mindezek arra mutatnak, hogy foglalkozni kell a nemzeti, faji, nyelvi és vallási kisebbségek problémáival, nyelvük, kultúrájuk fennmaradásának biztosítékaival.

* 1991/1-es számunkban jelent meg *A kisebbségek jogi képviselete és önkormányzata* című szimpózium anyagából készült összeállítás. Ezúttal Gehér József hozzászólásának kiegészített vázlatát közöljük

A kisebbségvédelem politikai kívánalma és jogi lehetőségei

W. Wilson, az amerikai elnök az 1. világháború után a párizsi békeértekezleten leszögezte: „Semmi sem zavarhatja jobban a világbékét, mint a bizonyos körülmények között a kisebbségekre kirótt rossz bánásmód.”¹¹

Mahatma Gandhi, a nagyon ismert indiai politikus úgy nyilatkozott, hogy valamely civilizációt arról lehet megítélni, hogy milyen módon bánik a kisebbségekkel.¹²

R Mitterrand elnök 1988. december 10-én, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 40. évfordulója alkalmából tartott rendezvényen szükségesnek tartotta, hogy az emberi jogok kiszélesítésének körében a kisebbségek jogaival is foglalkozni kell.¹³

A nemzetközi politika legújabb fejleményeit tükrözik az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet rendezvényeinek okmányai, a Helsinkii Záróokmány, a Madridi Záródokumentum, a Bécsi Záródokumentum, a Koppenhágai Záródokumentum és a Párizsi Charta, ezek mind külön is foglalkoznak a kisebbségek kérdésével.* Ezek a rendezvények az államok politikai jellegű összefüggései voltak, és dokumentumaik sem tekinthetők igazi nemzetközi szerződésekknek, csak az államok politikai akaratát és szándékait fejezik ki.¹⁴

Maga a nemzetközi jog azonban elmarad a politikai nyilatkozatoktól és állásfoglalásoktól. Sem az ENSZ Alapokmánya, sem pedig az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nem foglalkozik a kisebbségek kérdésével. Amennyiben a tények a kisebbségek számára emberi jogi sérelmeket jelentenek, vagy ilyeneként is felfoghatók, akkor a megkülönböztetés tilalma, illetve a megkülönböztetés megelőzésének kötelezettsége alapján kezelhetők, illetve ítéltetők meg ezek a sérelmek. Ezen a téren számos nemzetközi egyezmény és nyilatkozat említhető. A legnevezetesebbek a következők: a faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, az apartheid elnyomásáról és megbüntetéséről szóló nemzetközi egyezmény, a foglalkoztatás során tiltott megkülönböztetésről szóló nemzetközi egyezmény, az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés tilalmáról szóló nemzetközi egyezmény, az egyenlő javadalmazásról szóló nemzetközi egyezmény.

Ezek az egyezmények az egyenlőséget szándékozzák megvalósítani azáltal, hogy megtiltják a megkülönböztetést az emberi jogok területén, illetve a megkülönböztetés megelőzését írják elő ezen a téren. Elsősorban tehát emberi jogi védelmet nyújtanak.

Különbözik ez a szempont a kisebbségek védelmének kérdésétől. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának a megkülönböztetés megelőzésével és a kisebbségek védelmével foglalkozó albizottsága ezt a különbséget a következőképpen magyarázza: A megkülönböztetés megelőzése minden olyan ténykedés megelőzését jelenti, amely megtagadja az egyénektől vagy az egyének csoportjaitól az egyenlő elbánást, amit ezek maguknak kívánhatnak. A kisebbségek védelme olyan, nem uralkodó csoportok védelmét jelenti, amelyek, miközben a többséggel azonos egyenlő elbánást kívánnak maguknak általában, különböző mértékű elbánást is akarnak abból a célból, hogy megőrizhessék alapvető jellegzetességeiket, amelyekkel bírnak, és amelyek megkülönböztetik őket a többségtől.¹⁵

Kifejezetten a kisebbségek védelmével a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya foglalkozik, amelyet az ENSZ Közgyűlése 1966. december 16-án fogadott el. (A továbbiakban Politikai Egyezségokmány.) Ennek 27. cikke a következőképpen rendelkezik: „*Olyan államban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy saját nyelvüket használják.*” A Politikai Egyezségokmányhoz úynevezett fakultatív jegyzőkönyv csatlakozik, amely lehetővé teszi, hogy az egyének panaszt tegyenek saját államukkal szemben emberi jogaik megsértése miatt, az Egyezségokmány által létrehozott Emberi Jogi Bizottság előtt.

Maga a Politikai Egyezségokmány jelentési kötelezettséget ír elő 40. cikkében a tagállamok számára. A tagállamok jelentéseiről azonban ez a Bizottság nem mond véleményt.¹⁶ A Politikai Egyezségokmány 41. cikke hatáskört ad az Emberi Jogi Bizottságnak panaszok megvizsgálására, amelyeket olyan részes államok nyújtanak be, amelyek elismerték az Emberi Jogi Bizottság hatáskörét ilyen panaszok átvételére.

Az Emberi Jogi Bizottság azonban nem hozhat jogilag kötelező határozatot a panasz tárgyában, sem pedig nem mondhatja ki, hogy a részes állam megsértette a Politikai Egyezségokmányt.

A népirtás büntetének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, az ENSZ-Közgyűlés 1948. december 9-i ülésén elfogadott egyezmény kollektív jogsérelmet szándékozik büntetni, és ilyen értelemben kollektív jogot ad a jogsérelmet szenvedett kisebbségeknek.

Népirtáson ez az egyezmény valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával való elkövetést ért; a csoport tagjainak megölése, a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem okozása, a csoportra olyan életfeltételek ráerőszakolása, melyeknek célja a csoport teljes vagy részleges fizikai elpusztulásának előidézése, olyan intézkedések tétele, amelyek célja a csoporton belül a születések megakadályozása, a csoport gyermekeinek más csoportokhoz való erőszakos átvitele, az elkövetési magatartások. Az Egyezmény szerint büntetés alá esik a népirtás elkövetésére irányuló szövetkezés, közvetlen és nyilvános felbujtás az elkövetésre, az elkövetés kísérlete és a bűnrészesség. Az elkövető személyek és az elkövetésben való részes személyek büntetés alá esnek, függetlenül attól, hogy államvezetők, hivatalos vagy magánszemélyek-e. A népirtás tárgyában az elkövetés helye szerint illetékes bíróság ítélezik, de nemzetközi katonai bíróság joghatóságát is megállapítja az Egyezmény. Az Egyezmény értelmezésével, alkalmazásával és végrehajtásával kapcsolatos jogviták eldöntésére a Nemzetközi Bíróság jogosult, a vitában érdekelt valamely fél kérelmére. L. Pearson, kanadai külügyminiszter majd pedig miniszterelnök az Egyezményről úgy nyilatkozott, hogy „valószínűleg a legjelentősebb forrása annak az új nemzetközi jognak, amely az elmúlt háború óta kifejlődött”.¹⁷

A nemzetközi jog vázolt állapotával érdemes szembesíteni a nemzetközi jogászokat. J. Humphrey, kanadai jogász professzor, aki az ENSZ Emberi Jogok Igazgatóságának vezetője volt 1947-től 1966-ig, úgy nyilatkozott, hogy a Politikai Egyezségokmány 27. cikke, amely

tisztán negatív kifejezéseket tartalmaz, nem ad olyan védelmet a kisebbségeknek, amelyeknek szükségük lenne ahhoz, hogy példának okáért külön iskolákat hozzanak létre, vagy hogy nyelvüket használhassák a törvényhozásban és a bíróságok előtt.¹⁸ Megállapítja továbbá, hogy a 27. cikk semmilyen pozitív kötelezettséget nem ró az államokra, amely kötelezettség teljesítése segítené a kisebbségeket kulturális azonosságuk megtartásában.¹⁹

R. Monaco professzor, aki az Európai Közösségek Bíróságának is tagja volt, és aki az Unidroit jelenlegi igazgatója, széles körben elismert tekintélyes nemzetközi jogász, szintén elégedetlen a kisebbségek nemzetközi jogi helyzetével.²⁰

F. Capotorti, akit az Emberi Jogi Bizottság illetékes albizottsága tanulmány készítésére kért fel a nemzeti és más kisebbségek ügyében, jelentést nyújtott be a Politikai Egyezségokmány 27. cikkének érvényesüléséről is, a nemzetközi jogi rendezést nem tartja megfelelőnek.²¹

L. B. Sohn a Politikai Egyezségokmányról készült jeles tanulmánygyűjteményben a 27. cikk körében igen alaposan tárgyalja azt a kérdést, hogy milyen jogok is illetik meg konkrétan a kisebbségeket. Az értelmezésben végül is odajut, hogy a 27. cikket megszorítóan kell értelmeznünk. Ezt az Emberi Jogok Európai Egyezményének gyakorlatával indokolja.²²

A fentiekből kiderül, hogy a kisebbségek nemzetközi jogi védelme nem kielégítő, illetve a szabályozás terjedelme és minősége is tulajdonképpen igen csekély. A tények is ezt indokolják. Hiszen például a kurd nemzeti kisebbségnek háborút keli viselnie jogaiért. Éppen ezért önként adódik az ötlet, valamilyen módon elő kellene segíteni a nemzetközi jog fejlődését. Erre alkalmas eszköznek látszik a már említett, népirtás tilalmáról szóló egyezmény. Ez az egyezmény csak a fizikai népirtást tiltja és bünteti. 1946-ban azonban az ENSZ-Közgyűlés határozatában azt állapította meg, hogy a népirtás az emberi csoportok létezéshez való jogának megtagadása ugyanúgy, mint a gyilkosság az egyén élethez való jogának megtagadása. A létezéshez való jogot a kulturális népirtással is tagadni lehet. A szakértői bizottság erre vonatkozólag szöveget készített, amely a következőképpen foglalható össze: *a kulturális népirtás bármely olyan szándékos cselekmény, amelyet nemzeti, faji vagy vallási, csoport nyelvének, vallásának, kultúrájának megsemmisítése szándékával a csoport tagjainak nemzeti vagy faji eredete vagy vallásos hite okából követnek el. Az ilyen cselekmény megvalósulhat a csoport nyelve használatának megtiltásával a mindennapi életben, az iskolában, a nyomtatásban és a közzététel más formáiban; megvalósulhat a csoport könyvtárainak, múzeumainak, iskoláinak, történelmi emlékeinek, istentiszteleti helyeinek és más kulturális intézményeinek vagy tárgyainak elpusztításával vagy használatuk megakadályozásával.*

A szakértői bizottság természetesen úgy értette, illetve az egyezmény szövegét úgy készítette el, hogy a kulturális népirtásra alkalmazandónak találta a népirtásra általában megállapított szöveget; tehát hogy a kulturális népirtás is nemzetközi jogi bűncselekménynek minősül. Ez magával vonja azt a következményt, hogy az elkövető személyeket, illetve az elkövetésben részes személyeket attól függetlenül kellene büntetni, hogy államvezetők-e, hivatalos vagy magánszemélyek-e; büntetés alá esnének a kulturális népirtás elkövetésére irányuló szövetkezés, az arra való közvetlen és nyilvános felbujtás, az elkövetés kísérlete és a bűnrészesség; a kulturális népirtást is a megalakítandó nemzetközi katonai bíróság bírálná el. További következmény lenne, hogy a kulturális népirtás értelmezésével, alkalmazásával és végrehajtásával kapcsolatos jogviták eldöntésére a Nemzetközi Bíróság lenne jogosult.

A Politikai Egyezségokmány 27. cikkével kapcsolatosan megállapíthatjuk, hogy annak fogalmazása egyrészt túl általános ahhoz, hogy a kisebbségek jogait sértő cselekményeket vagy jogszabályokat annak hatálya alá vonjuk. A kulturális népirtás fogalmát meghatározó ismertett szöveg már alkalmas arra, hogy a kisebbségek sérelmei megítélhetőek legyenek. Annak idején a szakértő bizottság javaslatát az ENSZ Közgyűlése elvetette, és így az nem került be az Egyezmény szövegébe. A második világháború óta eltelt évtizedek azt mutatják,

és az események kellő módon indokolják, hogy az emberi jogi védelem, amely minden egyént megillet elvileg, nem alkalmas a kisebbségek érdekeinek védelmére. Fel kellene tehát eleveníteni a kulturális népirtás fogalmát, és azt javasolni kellene nemzetközi egyezménybe való foglalásra. Ez történhetne a már hatályos egyezmény kiegészítésével, de esetleg új egyezmény megfogalmazásával is. A nemzeti kisebbségek és más kisebbségek hallatják hangjukat a világban, a jogászoknak sem szabad hallgatniuk. Meg kellene fogalmazniuk azt, hogy a jövőben minek kellene történnie ezen a téren. Amint J. Humphrey mondotta, a jog azt mond meg nekünk, hogy minek kellene történnie, és nem azt, hogy mi fog történni. Mondjuk meg tehát, hogy minek kellene történnie.

* Lásd a Regio 1991/2. számát.

Jegyzetek

- 1 *Előre*, 1988. március 5.; *Hargita*, 1988. június 5.
- 2 *Román Hivatalos Közlöny*, 1987. december 18.
- 3 *Grand Larousse Encyclopédique*, Librairie Larousse, 1962. V. kötet, 154.
- 4 *Magyar Állam- és Jogtörténet*, Budapest, 1978, 188.; Eckhardt Ferenc: *Magyar Alkotmány és Jogtörténet*, 1946. 305.
- 5 Malonyay Dezső: *A magyar nép művészete, I.*, Budapest, 1907. 8.
- 6 Kós Károly: *Régi Kalotaszeg*, Budapest, 1988. 54.
- 7 Babits Mihály: *A magyar jellemről*. Magyar Gondolkodók. Budapest, 1981. 30.
- 8 *Magyar Nemzet* 1989. március 14. Az írás hivatkozik a *The Independent* 1989. március 13-i közleményére.
- 9 *Magyar Nemzet* 1989. április 15.
- 10 *Jelentések a határon túli magyar kisebbségek helyzetéről*, Medvetánc könyvek, Budapest, 1988. 85-96. *A székely művelődés ívszázadai*, Panoráma, 1986. 118.; *Erdélyi Magyar Önvédelmi Szervezet Kiáltványa*, Hítel, 1988. 2. szám, 22.; *Magyar Írók Szövetségének levele*, Magyar Nemzet, 1988. szept. 17.
- 11 J. Humphrey: *No distant millennium, The International Law of Human Rights*, UNESCO, 1989. 50.
- 12 J. Humphrey: *I. m.* 46.
- 13 *Les Droits de l'homme*, UNESCO, 1988, 10.
- 14 Schachter: *The Twilight Existence of Nonbinding International Agreements*, *American Journal of International Law*, 1977. 304.
- 15 J. Humphrey: *I. m.* 114.
- 16 J. Humphrey: *I. m.* 182.
- 17 J. Humphrey: *I. m.* 196-197.
- 18 J. Humphrey: *I. m.* 55.
- 19 J. Humphrey: *I. m.* 174.
- 20 R. Monaco: *Minorités Nationales et Protection Internationale des Droits de l'Homme*; René Cassin: *Amicorum discipulorumque Liber*, 175-184.
- 21 F. Capotorti: *Étude des Droits des Personnes Appartenant aux Minorités Ethniques, Religieuses et linguistiques*, Nations Unis, New York, 1979.
- 22 L. B. Sohn: *The Rights of Minorities*; Henkin: *The International Bill of Rights*, 271-289.
- 23 *Les Droits de l'Homme*, UNESCO, 1988. 21.

GEHÉR, JÓZSEF

The concept of cultural genocide and the legal possibilities of its prohibition

On December 9 1948, the U.N. General Assembly adopted an international agreement on the prevention and punishment of genocide. This agreement, however, is concerned with the physical genocide only. The U.N. expert committee had also prepared a draft of the cultural genocide, but this was rejected by the General Assembly.

As shown by the subsequent decades, the so called cultural genocide has also become widely spread throughout the world, and several countries resort to it against their national and other minorities. The study suggests that the concept of cultural genocide be revived, and

emphasizes that the proper formulation and punitive sanctioning of this concept with all its implications in the form of an international agreement would be highly desirable.